

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
-обавезна садржина- свака рубрика мора бити попуњена

(сви подаци уписују се у одговарајућу рубрику, а назив и место рубрике не могу се мењати или изоставити)

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ   1. Датум и орган који је именовао комисију: 29.01.2020.године, Наставно-научно веће Медицинског факултета, Универзитета у Новом Саду.   2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: 1. Проф. др сц. мед. Драгана Милутиновић, редовни професор Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду за ужу научну област Здравствена нега (изабрана у звање 08.10.2019. године), председник Комисије.   2. Проф. др сц. мед. Матилда Војновић, ванредни професор Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду за ужу научну област Општа медицина (изабрана у звање 20.12.2015.године), члан Комисије.   3. Доц. др сц. мед. Роберт Ловрић, доцент Завода за сестринство „Проф. др сц. Радивоје Радић“ Факултетета за денталну медицину и здравство, Свеучилишта Јосипа Јурја Штротсмајера у Осијеку (изабран у звање 28.05.2018. године), члан Комисије.
II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ   1. Име, име једног родитеља, презиме: Хајналка, Ференц, Пожар   2. Датум рођења, општина, држава: 06.10.1988, Суботица, Република Србија   3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Универзитет у Новом Саду, Универзитетски центар за развој образовања, Мастер професор стручних предмета, Мастер професор стручних предмета – медицинске струке.   4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија: 2014. године, Докторске академске студије, смер: Јавно здравље   5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: 6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:
III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: „Ефекат структурираног едукативног програма о типу 2 дијабетеса у примарној здравственој заштити на здравствено понашање и гликорегулацију пацијената“

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација садржи 294 нумерисане странице, садржај докторске дисертације, без прилога, броји 169 страница, написана систематично, јасним и разумљивим стилем. Пре главног дела текста дати су: наслов, кључна документацијска информација и садржај.

Докторска теза је конципирана у 10 поглавља: Увод, Циљеви и хипотезе истраживања, Материјал и методе, Резултати, Дискусија, Закључак, Препоруке за праксу, Литература, Списак скраћеница и Прилози.

Рад садржи 100 табела, 3 графикана, 6 слика, 241 литературних навода и 3 прилога.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов. Наслов докторске дисертације је прецизно и јасно формулисан, у складу са садржајем истраживања.

Увод. У уводном делу дисертације детаљно и јасно је објашњен појам и клиничка слика типа 2 дијабетеса са актуелним епидемиолошким подацима, са посебним освртом на активности усмерене на здравствено понашање и промену стила живота у сврху постизања циљних вредности параметара гликорегулације и спречавања компликација болести. У уводу је детаљно и јасно дефинисан појам здравствене неге пацијената оболелих од типа 2 дијабетеса, нарочито концепт и модел самонеге Доротереје Орем и теорија едукацијске потпоре. Приказане су могућности примене модела самонеге у здравственој нези оболелих од дијабетеса.

Као посебна целина, описана је и проблематика којом се кандидаткиња бавила, едукација о самонези оболелих од дијабетеса. Систематично су приказане и описане дефиниције, циљеви и исходи структурираног едукативног програма о самонези оболелих од дијабетеса, детаљан преглед литературе о националним едукативним програмима и о ефектима едукативних програма на показатеље гликорегулације. Детаљно су приказани и анализирани методички аспекти пружаоца едукације, као и параметри који утичу на успешност едукације корисника. На крају уводног дела, дат је преглед инструмената за процену и евалуацију успешности едукативних програма о самонези код пацијената оболелих од дијабетеса.

Поглавље јасно приказује сврсисходност актуелног истраживања и допринос едукативних програма у циљу постизања оптималне гликорегулације.

Комисија сматра да је наслов рада прецизно формулисан, а у уводном делу дисертације кандидаткиња је свеобухватно и јасно приказала проблематику и оправдала сврсисходност истраживања. Написан је разумљиво и систематски, пружа целокупан приказ проблематике истраживања.

Циљеви и хипотезе истраживања. Циљеви истраживања су јасно дефинисани, омогућују доношење конкретних закључака. Циљеви истраживања су идентични са одобреним у пријави тезе, а они се односе на то да се код пацијената оболелих од типа 2 дијабетеса:

- процени ефекат структурираног едукативног програма на промену нивоа знања, здравственог понашања и навика четири месеца након спроведене структуриране едукације;
- утврди разлика у степену промене биохемијских параметара гликорегулације и липидног статуса, пре и четири месеца након структуриране едукације;
- утврди степен промене антропометријских параметара (телесна тежина, индекс телесне масе) пре и четири месеца након спроведене структуриране едукације.

Хипотезе истраживања су логичне, јасно формулисане и у складу са циљевима истраживања. Хипотезе истраживања су:

- да код особа са дијабетесом мелитус тип 2 долази до значајног повећања нивоа знања, побољшања здравственог понашања и навика четири месеца након структурираног едукативног програма у односу на почетно стање;
- да постоји статистички значајна разлика у побољшању биохемијских параметара гликорегулације и липидног статуса у односу на вредности пре почетка структуриране едукације;
- да постоји повољна разлика у антропометријским параметрима, у смислу смањења телесне тежине и индекса телесне масе, у односу на вредности пре почетка структуриране едукације.

Циљеви и хипотезе истраживања су јасно и прецизно дефинисани, засновани на подацима из литературе, имају научно и друштвено оправдање, те их Комисија позитивно оцењује.

Материјал и методе. Методологија рада је у складу са принципима научно-истраживачког рада. Истраживање је одобрио Етички одбор Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду, и Етички комитет и директор Дома здравља Суботица, установе у којој је истраживање вршено.

Истраживање је спроведено у виду проспективне студије на нивоу примарне здравствене заштите. Прецизно је дефинисан начин избора и величина узорка истраживања, као и критеријуми за укључивање и неукључивање испитаника у студију. Детаљно је описан ток истраживања, а предложене методе рада су јасно формулисане. У истраживању и шестонедељном структурираном едукативном програму учествовао је 91 пацијент оболео од типа 2 дијабетеса. Коришћено је пет валидираних упитника у циљу прикупљања података о здравственом понашању и навикама пацијената, о нивоу знања о дијабетесу и нивоу активности самонега код оболелих од дијабетеса. Кандидаткиња је добила сагласност свих аутора за коришћење упитника у овом истраживању. Код пацијената су прикупљени антропометријски подаци (телесна тежина, индекс телесне масе, обим струка), ниво артеријског крвног притиска и лабораторијски показатељи гликорегулације и липидног статуса помоћу стандардних метода.

Дат је детаљан опис коришћених статистичких метода. Атрибутивна обележја приказана су коришћењем фреквенција и процента, а нумеричка обележја приказана путем средњих вредности и мера варијабилитета. За испитивање повезаности два обележја и тестирање разлике фреквенција атрибутивних обележја коришћен је Пирсонов χ^2 тест. Вилкоксонев тест (З) коришћен је за испитивање статистичке сигнификантности разлике између средњих вредност или тестирање значајности разлика међу пропорцијама. Код тестирања статистичких хипотеза коришћен је праг значајности 5% (статистичка сигнификантност) и 1% (висока статистичка сигнификантност).

За анализу поузданости и интерне конзистентности упитника коришћене су: вредности Пирсоновог коефицијента корелације; вредност Спирмановог коефицијента корелације, вредност регресионог коефицијента, вредност Кронбаховог α - коефицијента. Испитивање анализе ефеката едукације на ниво знања о дијабетесу према узрасту вршено је т-тестом и Ман-Витнијевим У- тестом.

Испитивање повезаности ефеката едукације од трајања дијабетеса извршено је помоћу Ман-Витнијевог У-теста. За испитивање повезаности ефеката едукације са степеном стручне спреме коришћен је непараметарски Спирманов коефицијент корелације (ρ).

За испитивање корелације између промене нивоа знања пацијената са једне и нивоа самонега и антропометријских карактеристика са друге стране коришћен је Спирманов коефицијент корелације (ρ).

Комисија сматра да су изабране методе прикупљања података и методе статистичке анализе примењене у докторској дисертацији адекватне, у складу су и одговарају постављеним циљевима и хипотезама, те подобни за добијање актуелних научних резултата докторске дисертације.

Резултати. Резултати истраживања су прегледно, прецизно и разумљиво приказани, већим делом табеларно, мањим делом графички. Резултати произилазе из примењене методологије уз коришћење одговарајућих статистичких метода. Резултати су подељени у четири целине. У првом делу поглавља резултата приказана је анализа упитника са општим карактеристикама пацијената (опште демографске карактеристике, време дијагностиковања дијабетеса, навике у вези са исхраном, физичке активности, самоконтрола нивоа шећера у крви, начин лечења дијабетеса, ставови о дијабетесу и коморбидитетима пацијената). Други део резултата приказује анализу одговора пацијената на питања из Теста знања о дијабетесу, из Упитника о активностима самонега код оболелих од дијабетеса током последњих седам дана и из Упитника о активностима самонега код оболелих од дијабетеса током последњих осам недеља, на почетку и четири месеца након едукације. Приказан је резултат провере интерне конзистентности и поузданости упитника и повезаност нивоа знања пацијената о дијабетесу и нивоа активности самонега. Трећи део резултата описује податке о антропометријским параметрима (телесна маса, индекс телесне масе, обим струка, вредност артеријског крвног притиска) пацијената на почетку и четири месеца након едукације.

Четврти део резултата описује анализу података о показатељима биохемијских параметара гликорегулације (ниво шећера у крви наше, два сата након јела, гликолизиран хемоглобин) и показатеље липидног статуса пацијената, пре и четири месеца након едукације.

Комисија сматра да су резултати оригинални и свеобухватни, приказани систематично и прегледно, логичним редоследом са одговарајућим статистичким методама обраде података.

Дискусија. Дискусија је написана систематично, прегледно и детаљно. Кандидаткиња је уз детаљан преглед литературе образложила улогу, значај, ефекте и трошковне ефикасности едукативних програма о самонези оболелих од дијабетеса уз осврт на сопствено истраживање. Јасно је образложила добијене резултате и дала детаљан преглед литературе о едукативним програмима. Кандидаткиња је сходно резултатима истраживања дискутовала сваку целину поглавља, уз јасна тумачења и анализу сопствених резултата које је упоредила са резултатима других истраживања релевантних аутора у овој области. Коментари и тумачење резултата су логични, научно утемељени, уз критички осврт резултата у односу на актуелну литературу.

Стил писања је јасан, логичан и прегледан, показује висок степен упућености кандидаткиње у одабрану проблематику и показује висок степен способности анализе савремене литературе, критичког приступа у тумачењу сопствених резултата.

Дискусија добијених резултата је исцрпна, научно утемељена, литературни подаци су критички одабрани, релевантни, актуелни, те их Комисија позитивно оцењује.

Закључак и препоруке за праксу. Закључци су приказани јасно, концизно и прегледно, изведени на основу добијених резултата. Закључци одговарају постављеним циљевима истраживања и евидентно је да потврђују радне хипотезе истраживања.

На основу добијених резултата предложене су импликације за праксу у циљу унапређења приступа примарне здравствене заштите и едукативних програма о самонези оболелих од дијабетеса.

Комисија сматра да су закључци јасно формулисани и прегледно приказани, сагласно постављеним циљевима и хипотезама и у складу са резултатима истраживања.

Литература. Библиографске јединице су актуелне и релевантне у односу на испитивану тематику, приказани по Ванкуверским правилима навођења на прописан начин.

Комисија сматра да су литературни наводи актуелни и адекватно одабрани за приказ проблематике и за поређење са добијеним резултатима.

Прилози. Кандидаткиња је приложила све коришћене упитнике и информације за испитаника. Доставила детаљну, адекватну припрему о темама едукативних састанка, о едукативним помагалима и активностима едукатора и пацијената током шестонедељног структурираног едукативног програма.

Кандидаткиња је приложила детаљан, пажљиво одабран едукативни материјал, систематизован по тематици и недељама едукативног програма. Садржај едукативног материјала обједињује најновије препоруке и садржаје едукативног програма Америчког удружења дијабетолога, рецензираних едукативних књига за оболеле од дијабетеса које се користе у иностранству и у Србији. Едукативни материјал садржи све неопходне информације у вези са здравственом негом, лечењем, адекватном исхраном и примерима јеловника у сврху оспособљавања пацијената за успешну самонегу.

Комисија сматра да приложени сарџаји у потпуности одговарају проблематици истраживања, прилагођени пацијентима, те их позитивно оцењује.

Комисија позитивно оцењује све делове докторске дисертације.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са ISI листе, односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке или радове који могу заменити овај услов до 01. јануара 2012. године. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

1. Požar H, Paro JN, Simin D. Diabetes and Education – Knowledge Level about Diabetes Management in Nurses Student. Nurse Health Care Int J. 2019; 3(1): 000171.

2. Pozsár H, Berenji K, Pozsár Cs. Az idősek tápláltsági állapota és testösszetétele a szabadkai Gerontológiai Központban [Nutrition status and body composition of elderly people in the Gerontology Center in Subotica]. Orv Hetil. 2019; 160(9): 349-58.

3. Пожар Х. Исхрана у контролисању Типа 2 дијабетеса [Nutrition in the control of type 2 diabetes]. Други међународни конгрес хигијене и превентивне медицине „Изазови и јавно-здравствене интервенције“. Одржан дана 10-13.04.2019. у организацији Медицинског факултета Универзитета у Новом Саду. Ректорат Универзитета у Новом Саду. Књига сажетака. 2019; 2:108.

4. Пожар Х. Здравствена едукација у контроли и превенцији шећерне болести. Здравствена заштита. 2016; 45(1):24-34.

VII. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу резултата истраживања изведени су закључци да четири месеца након спроведене структуриране едукације.

- Укупан ниво знања пацијената о дијабетесу са ниског повећао се на висок ниво. Утврђено је значајно повећање нивоа знања у свим областима (адекватна исхрана, физичка активност, компликације дијабетеса, самоконтрола шећера у крви и дејство инсулина).
- Укупан ниво активности самонега пацијената последњих седам дана са ниског повећао се на умерен ниво. Утврђено је значајно повећање активности самонега у свим областима (исхрана, физичка активност, самоконтрола нивоа шећера у крви, редовност узимања терапије и нега стопала).
- Укупан ниво активности самонега пацијената последњих осам недеља са умереног повећао се на висок ниво. Утврђено је значајно повећање активности самонега у свим областима (исхрана, физичка активност, самоконтрола шећера, редовност узимања терапије, здравствене контроле).
- Утврђена је повољна разлика у антропометријским параметрима пацијената, у виду значајног смањења телесне масе, индекса телесне масе и обима струка пацијената.
- Утврђене су повољне разлике у вредностима артеријског крвног притиска пацијената, у виду значајног смањења вредности систолног и дијастолног крвног притиска.
- Утврђене су позитивне промене у биохемијским параметрима гликорегулације пацијената, у виду значајног смањења нивоа шећера у крви пацијената наше, два сата након јела и просечног нивоа гликолилизованог хемоглобина.
- Утврђене су позитивне промене у биохемијским параметрима липидног статуса пацијената, у виду значајног смањења нивоа укупног холестерола, ЛДЛ холестерола и нивоа триглицерида пацијената.

Спроведено истраживање је показало да структуриран едукативни програм о типу 2 дијабетеса у примарној здравственој заштити значајно допринеси повећању нивоа знања, нивоа активности самонега и постизању оптималне гликорегулације пацијената. Ови резултати представљају значајан допринос у здравственој заштити пацијената оболелих од дијабетеса.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања

Резултати добијени током истраживања су обрађени и анализирани помоћу адекватних статистичких тестова. Приказани су прегледно и систематично, одговарајућим редоследом уз коришћење табела и неколико графикана, добро креираним и информативним. Добијени резултати су јасно и прецизно тумачени, на прикладан начин анализирани и логички повезани и продискутовани са литературним наводима.

Закључци истраживања логично и адекватно произилазе из резултата, научно су оправдани и примењиви. Интерпретација резултата и закључака указују да кандидаткиња добро познаје обрађивану тематику дисертације.

Комисија закључује да је истраживање спроведено у складу са стандардима истраживања у области медицине, на репрезентативном узорку, да је примењена одговарајућа статистичка обрада и да су резултати адекватно интерпретирани, тако да су добијени резултати научно оправдани и примењиви, самим тим, позитивно оцењује начин приказа и тумачење резултата истраживања.

IX. КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе.
Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање.

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Комисија сматра да је докторска дисертација кандидаткиње написана у складу са образложењем које је доставила приликом пријаве теме.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Дисертација је урађена у складу са принципима савремених научних истраживања и садржи све елементе на основу којих би се рад могао поновити. Рад је написан разумљиво, и резултат је самосталног истраживања кандидаткиње.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

У области јавног здравља студије оваквог типа имају изузетан значај будући да обезбеђују информације на које се може основати рутински рад, а које су неопходне за израду стратегија контроле проблема од јавно-здравственог значаја.

Овим истраживањем утврђени су ефекти шестонедељног едукативног програма на здравствено понашање, навике и гликорегулације пацијената оболелих од типа 2 дијабетеса на територији Суботице, и ово представља прву свеобухватну процену ефекта едукативног програма у циљу постизања оптималне гликорегулације.

Захваљујући резултатима овог истраживања, могуће је креирати будуће јавно-здравствене едукативне програме за пацијенте које би реализовале медицинске сестре.

Резултати спроведеног структурисаног едукативног програма указују на значај и неопходност стандардизације едукативних програма и инкорпорацију истог у свакодневни превентивни и клинички рад, у циљу постизања боље гликорегулације и превенције хроничних дегенеративних компликација својствених дијабетесу, које имају велики медицински и социо-економски значај. Најбољи ефекат спровођења оваквог едукативног програма је на нивоу примарне здравствене заштите – Саветовалишта за дијабетес, што указује на потребу организовања њиховог већег броја, али и на потребу за едукацијом едукатора, без већих материјалних трошкова, са већ постојећим кадровским капацитетима. Научни допринос овог истраживања огледа се у формирању едукативног програма, праћен прецизним структурираним едукативним планом. Наведени програм и његова примена послужио би као модел за организовање едукативних програма у оквиру превенције других масовних незаразних болести, чиме би се такође допринело смањењу трошкова секундарне и терцијарне здравствене заштите.

Докторска дисертација кандидаткиње Хајналке Пожар по својој свеобухватности, добијеним резултатима и изнетим закључцима представља оригинални допринос медицинској науци у сагледавању проблематике хроничних масовних незаразних обољења. Добијени резултати докторске дисертације дају јасне импликације за даљу праксу у циљу повећања нивоа знања, нивоа активности самонега и оптималној гликорегулацији пацијената оболелих од дијабетеса.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

Комисија није уочила недостатке који би потенцијално утицали на резултате истраживања и умањили њену научну вредност.

X. ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, Комисија предлаже:

- **да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана**

На основу позитивно вреднованих свих појединачних делова докторске дисертације, као и укупне позитивне оцене, Комисија за оцену докторске дисертације предлаже Наставно-научном већу Медицинског факултета у Новом Саду и Сенату Универзитета у Новом Саду, да се докторска дисертација Хајналке Пожар, под називом „Ефекат структурираног едукативног програма о типу 2 дијабетеса у примарној здравственој заштити на здравствено понашање и гликорегулацију пацијената“ прихвати, и кандидаткињи одобри спровођење поступка јавне одбране.

Датум: 13.05.2020.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Драгана Милутиновић, председник Комисије

_____
редовни професор, Медицински факултет Универзитет у Новом Саду
Катедра за здравствену негу

Проф. др Матилда Војновић, члан Комисије

_____
ванредни професор, Медицински факултет Универзитет у Новом Саду
Катедра за општу медицину

Доц. др Роберт Ловрић, члан Комисије

_____
доцент, Факултет за денталну медицину и здравство Универзитет Јосипа Јурја
Штросмајера Осигек
Завод за сестринство „Проф. др сц. Радивоје Радић“

НАПОМЕНА: Члан Комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова Комисије, дужан је да унесе у извештај образложење, односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.

ИЗВЕШТАЈ СЕ ПОДНОСИ У 10 ПРИМЕРАКА (два извештаја са оригиналним потписима)
КАНДИДАТ ЈЕ ОБАВЕЗАН ДА ДОСТАВИ ИЗВЕШТАЈ И У ЕЛЕКТОРНСКОЈ ФОРМИ У PDF формату на ЦД-у

НАПОМЕНА: Уз извештаје студенти морају да предају и попуњен **образац бр. 7** у два примерка и на ЦД-у у PDF формату